

Mongolriket

Bilde: Dsjengis-khans berømte merke av hvite jak-haler.

Mongolriket

- Mongolriket er det største sammenhengende imperiet i verdenshistorien.
- På sitt største strakte riket seg fra Øst-Europa til Stillehavet.
- Til sammen hersket mongolene over et rike som utgjorde 35 millioner km².

Mongolriket er det største sammenhengende imperiet i verdenshistorien. På sitt største strakte imperiet seg fra Ungarn i vest til Mandsjuria i øst, fra Bajkalsjøen i nord til Stillehavet i sør. Idet riket var på sin høyde, rommet det store deler av territoriene fra sørøstlige Asia til Sentral-Europa. Til sammen regjerte mongolene over et rike som utgjorde over 35 millioner km² (over 20 prosent av jordens landareal) og som omfattet 100 millioner mennesker.

Hvordan kunne et forholdsvis lite folk som levde en nomadisk tilværelse på slettene i Sentral-Asia oppnå en slik stilling? Hvordan kunne et folk som livnærte seg på enkelt vis, som vandret rundt på leting etter beite til hestene, sauene og geitene sine, bli herrer over et slikt imperium?

Mongolriket

- I det asiatiske landet Mongolia ble det omkring år 1162 født en gutt som fikk navnet Temüdsjin.
- Guttens far ble drept, og resten av familien ble utstøtt fra stammen.
- Moren og barna overlevde ved å drive med jakt, sanking og fiske.

Familien levde en nomadisk tilværelse på den mongolske høysletten.

Man antar at Dsjengis-khan ble født i år 1162, og at han var sønn av en nomadehøvding i Mongolia. Dateringen er imidlertid usikker, og historikers anslag kan således variere fra 1155 til 1167. Som barn lød han navnet Temüdsjin, for det var først etter at han ble utropt til hersker over mongolene at navnet ble endret til Dsjengis-khan. Imidlertid var det neppe mye som lå til rette for at Temüdsjin skulle bli en framtidig hersker over et stort rike, for allerede som liten gutt ble faren drept. Familien ble utstøtt fra stammen og måtte livnære seg ved å drive med jakt, sanking og fiske. I den strenge vinterkulden levde man en nomadisk tilværelse under tøffe kår på den mongolske høysletten. Fattigdom og fiendskap hørte med til hverdagen, så også stammekrig og plutselige mord.

Mongolriket

- De vanskelige levekårene gav Temüdsjin nyttig kunnskap.
- Han måtte lære seg å danne allianser og samle folk under sin ledelse.
- Med tiden maktet han å samle et krigerfølge av utstøtte og stammeløse mennesker.

I en strid med en annen folkegruppe, seiret Temüdsjin. Han var nå en av de ledende høvdingene i Mongolia.

I ettertid kan en likevel hevde at de vanskelige levekårene bidro til å forme gutten som senere skulle bli en stor kriger. Som eldstesønn måtte Temüdsjin lære seg å danne allianser og samle folk under sin ledelse. Med tiden maktet Temüdsjin å danne et krigerfølge av andre utstøtte og stammeløse, og det blir hevdet at han fikk en visjon om å samle alle mongolene, for på denne måten skulle man bedre kunne stå imot sine fiender. Sakte, men sikkert klarte Temüdsjin å samle en stamme, og det fortelles også at han giftet seg. Imidlertid ble kona bortført av en folkegruppe som kaltes merkitene. Temüdsjin samlet derfor en hær bestående av 12 000 mann som bestod av gjeterne og nomader. Nå gikk man til angrep på merkitene, noe som resulterte i en overveldende seier. Med det var Temüdsjin ansett som en av de ledende høvdingene i Mongolia.

Maleri av Dsjengis-khan fra 1300-tallet.

Mongolriket

- Tidlig på 1200-tallet foregikk det en maktkamp mellom flere mongolske høvdinger.
- Temüdsjin gikk seirende ut av striden.
- Han ble utropt til hersker over alle mongolstammene.
- Han fikk navnet Dsjengis-khan som betyr «den store hersker».

Temüdsjin kjempet på mange fronter, og selv om hans stilling var sterk, var han ennå ikke mongolenes ubestridte hersker. For det fantes flere som ønsket makt, og noen fryktet sågar at Temüdsjins styrkede posisjon ville gå utover dem selv. Dette gjaldt ikke minst Jamuka, en av de ledende mongolhøvdingene, som hadde vært Temüdsjins allierte i kampen mot merkitene. I et stort slag som omfattet flere titalls tusen mann seiret Temüdsjin. Jamuka måtte på sin side gi tapt og flykte.

I de første årene av 1200-tallet foregikk det stadig intern rivalisering og strid om makten mellom mongolske høvdinger. Etter flere vellykkede felttog der tidligere allierte ble fjernet, ble Temüdsjin utropt til hersker over alle mongolstammene i 1206. Når fikk han navnet Dsjengis-khan som betyr "den store hersker". Han satte opp sitt berømte merke, ni hvite jak-haler på en stang – som senere alltid ble båret når han var med i slag.

Mongolriket

- Årene som fulgte innebar et skred av mongolske erobringer.
- Stadig større deler av Asia ble underlagt mongolsk kontroll.
- Størrelsen på de mongolske hærene vokste i takt med at nye områder ble erobret.

Årene som fulgte innebar et skred av mongolske erobringer. I løpet av 30 år skulle store deler av Asia bli erobret og plyndret. I første omgang var det områder i det nordlige Kina som havnet under mongolenes styre. Det fortelles at kineserne ikke hadde forventet at noen hær skulle klare å krysse og å komme kampdyktig ut av Gobi-ørkenen. Senere gikk erobringsskridet i retning vest og sørvest, mot India, Afghanistan og Iran, gjennom Kaukasus og inn i Russland.

Størrelsen på de mongolske hærene vokste i takt med at nye områder ble erobret. For ikke bare hadde alle menn i alderen mellom 16 og 60 år tjenesteplikt i hæren; det er også sannsynlig at rekrutteringen økte i når nye områder ble underlagt mongolstyret.

Mongolriket

Mongolenes militære enheter var blitt reorganisert under Dsjengis-khan. Før hadde hver stamme vært en egen hær, men disse var nå blitt oppløst. Hæren ble i stedet organisert på tvers av stammer. Man brøt opp stammestrukturen, men ikke den øvrige sosiale struktur. Dette betydde at en høvding fremdeles var en høvding og militær leder. Denne måten å organisere hæren på, bidro til å løse problemet med stammemotsetninger. Samtidig var det mulig å klatre i hierarkiet. Var man dyktig nok, kunne man få en høyere grad.

De militære styrkene ble strengt oppdelt etter titallssystemet, altså i enheter på ti, hundre, tusen og ti tusen. En avdeling på ti tusen var en egen taktisk enhet med klare kommandolinjer.

Mongolriket

- Mongolenes hær bestod av ryttere som var utstyrt med lanser, spyd og sverd.
- Hestene gjorde at hæren raskt kunne bevege seg over store avstander.
- Mongolene kunne ofte lure fienden gjennom falske tilbaketog.

Når fienden spredte seg i forfølgelse, ventet det et kraftig bakholdsangrep fra mongolene.

Mongolenes hær bestod av kavaleri som var utstyrt med buer med spesielt stor rekkevidde. Samtidig hadde man lanser, spyd, sverd og køller. Soldatene hadde skjold til beskyttelse, samtidig som både mennesker og hester var pansret med lær eller metall.

Mongolens militære organisasjon var kjennetegnet av disiplin, bevegelighet, taktikk og god planlegging. Det var strenge straffer, deriblant dødsstraff, for den som ikke fulgte ordre eller som ikke gjorde det han var pålagt av plikter. Å sovne på vakt eller ikke passe på utstyret, ble hardt straffet.

Militærets bevegelighet hadde en klar sammenheng med det store antallet hester som man hadde til rådighet. Hver rytter førte gjerne flere hester, for på den måten kunne han bytte hest ved behov. Taktikken hadde sammenheng med militærets store bevegelighet. Fortropper av ryttere spredte uorden i fiendens rekker gjennom avstandsbeskytning før tungt bevæpnede tropper satte inn sitt skyts. Likedan var mongolene eksperter på å lure fienden gjennom falske tilbaketog. Man sendte ut fortropper som lot som om de mistet motet når de så fienden. Når fienden spredte seg i forfølgelse, ventet det imidlertid et kraftig bakholdsangrep fra mongolene.

I forberedelsene til strid benyttet mongolene seg av spioner. Det ble sendt ut rykter om mongolenes grusomheter, noe som spredte frykt blant befolkning og fiendens soldater. For folk og herskere i fiendeland kunne bli paralyisert av frykt, og på denne måten var de mindre egnet til å gjøre effektiv motstand. For mongolene var herjinger plyndringer, massakrer og massevoldtekter bevisste handlinger som skulle føre til rask underkastelse.

Mongolriket

- Mongolene var en trofast og storsinnet venn, men en grusom og hensynsløs fiende.
- Dsjengis-khan innførte en felles lovsamling som gjaldt for folkene han hersket over.
- Det ble lagt vekt på religiøs toleranse.
- Samtidig ble forbrytelser straffet strengt.

Mongolene fikk rykte på seg som en trofast, storsinnet og mektig venn, men også som en grusom og hensynsløs fiende. Dsjengis-khan kunne på sin side også passe inn i denne beskrivelsen, for bildet av ham er sammensatt. Han kunne være både høvisk og hevnjerrig, storsinnet og grusom. I religiøse og politiske spørsmål kunne Dsjengis-khan være tolerant, men det er likevel hans brutalitet i krig som han helst blir forbundet med.

Som hersker over store landområder innførte Dsjengis-khan Den store dsjasag. Dette var en lovsamling som skulle gjelde for folkene han hersket over gjennom streng rettferdighet. I Den store dsjasag ble det vektlagt religiøs toleranse, det ble oppmuntret til handel og bestemt hvilke skatter som skulle gjelde. Videre hadde menn rett til å ta flere koner og friller. Riket skulle ha et eget postvesen og militærvesen. I Den store dsjasag beskrives også hvilket straffenivå ulike forbrytelser skulle ha. Straffene var strenge, også for forbrytelser som i våre dager kan virke relativt bagatellmessige. Å stjele husdyr ble strengt straffet, så også å ødelegge ferskvannskilder. Spionasje, svik, desertering, tyveri og utroskap var forbundet med dødsstraff. Og ble man funnet skyldig i å ha skadet en prest eller et tempel uavhengig av religion, ventet døden.

Bildet viser verdens største statue av Dsjengis-khan i Mongolia. Selve statuen er 40 meter høy.

Mongolriket

- Før Dsjengis-khan døde i 1227, hadde han delt riket mellom sønnene sine.
- I årene som fulgte ble Mongolriket kraftig utvidet.
- I 1277 ble hele Kina erobret av Dsjengis-khans sønnesønn.

-Jeg skapte et stort rike, men livet var for kort til å erobre hele verden. Det overlater jeg til dere. Dsjengis-khan.

Før Dsjengis-Khan døde i år 1227, hadde han delt sitt veldige rike mellom sine sønner og sin nære familie. Men det var likevel klart at hele riket var familiens felles eiendom. Det var familien som sammen med det øvrige mongolske adelskapet dannet rikets herskende klasse. Legenden sier at noe av det siste Dsjengis-khan sa var: «Jeg skapte et stort rike, men livet var for kort til å erobre hele verden. Det overlater jeg til dere».

Dsjengis-khans død betydde ikke at den mongolske erobningsbølgen stoppet opp. Under sønnene Ögedei, Güjük og Möngke ble Mongolriket kraftig utvidet ved at stadig nye områder i ble erobret. Mongolske styrker var faktisk på god vei til også å erobre Sentral-Europa – til forferdelse for kristenheten - da Ögedei døde, noe som medførte at mongolstyrkenes generaler trakk seg tilbake til Mongolia for å delta i valget av ny khan. Typisk nok led mongolene sitt første alvorlige nederlag da de møtte en motstander som i likhet med dem selv mestret den lette rytterteknikken. I et forsøk på å erobre resten av Midt-Østen led man nederlag mot de egyptiske mamelukkene i 1260.

I 1277 ble også det sørlige Kina erobret, og hele Kina var med det forent under mongolene. To år senere kunne Dsjengis-khans sønnesønn, Kublai-khan, etablere Yuan-dynastiet etter kinesisk mønster. Dette betydde at han mer så på seg selv som kinesisk keiser enn som en mongolsk khan.

Mongolriket

- Kublai-khan flyttet fra de mongolske steppene til Beijing.
- Her regjerte han som en rettferdig keiser.
- Det ble organisert hjelp til syke og fattige mennesker.
- Samtidig ble det lagt vekt på utdannelse og handel i riket.

Foto: World Images

I Kina hadde man papirpenger. Bildet viser en kinesisk seddel fra 1200-tallet.

Kublai-khan dro altså fra de forblåste steppene i Sentral-Asia for å herske over et av samtidens mest framstående land. I Kina fantes moderne teknologi, restauranter, bad, papirpenger og krutt. I 1260 hadde Kublai etablert Beijing, og khanens by skulle snart vise seg å bli landets hovedstad.

Som hersker ble Kublai-khan betraktet som rettferdig. Etter sigende gav han avkall på forgjengernes grusomheter i stor skala. Det fortelles at han organiserte hjelp til syke, samt at han sørget for forsyninger i tilfelle hungersnød. Kublai-khan engasjerte seg i utdannelse og kunnskap, handel, sysselsetting og samferdsel. Samtidig beskrives han som en som var religiøs tolerant, åpen og nysgjerrig på kristendommen. Som keiser styrte Kublai-khan ved hjelp av et flernasjonalt korps av spesialister på forskjellige områder. Blant disse var Marco Polo og hans far og onkel. Disse tre europeerne hadde kommet seg til Kina ved å reise langs Silkeveien.

Se egen presentasjon om Marco Polo.

Mongolriket

- Under mongolenes styre ble det tryggere å reise langs Silkeveien.
- Handelsmenn sørget for at varer ble fraktet fra Kina til Europa.
- Silke, krydder, papir, medisin, elfenben og sjeldne planter var ettertraktet i vest.

Fra Europa ble det blant annet fraktet tekstiler, gull og sølv.

Silkeveien var viktig i formidlingen av ideer, teknologi og varer mellom Europa og Asia. Imidlertid var veien ugjestmild i den forstand at det fantes kriminelle langs ruten, samt at politisk uro bidro til å gjøre veien utrygg. Sterk varme og bitende kulde var også noen av utfordringene som de reisende stod ovenfor. Under mongolens styre ble denne viktige ferdselsåren tryggere, og handelen blomstret. Nå kunne man reise på den 6 400 kilometer lange ruten uten at man konstant kjente på følelser av ubehag og frykt. Imidlertid var det få som foretok hele reisen selv. Mer vanlig var det at handelsmenn flyttet produkter fra mellommann til mellommann. På denne måten kunne man frakte varer fra Kina til Europa. Systemet med mange mellommenn medførte riktig nok at prisene på varene ble svært høye.

Som navnet tilsier, var silke en viktig vare som ble fraktet langs Silkeveien. Av andre varer var krydder ettertraktet i vest, men også medisiner, papir, elfenben og sjeldne planter. Fra vest ble det blant annet fraktet tekstiler, gull og sølv.

Varene ble gjerne fraktet på dyr som kameler, hester, jaker og okser. Ofte gikk det lange karavaner som samlet flere hundre dyr.

Mongolriket

- Etter Kublai-khans død i 1294, begynte nedgangen for Mongolriket.
- I løpet av 1300-tallet falt riket fra hverandre.

Som erobrere forsøkte også Kublai-khan å utvide Mongolriket. Han hadde sendt hærer til Asias sørøstlige områder (Korea, Burma, Vietnam, Java), og ved to anledninger forsøkte han også å erobre Japan. Dette mislyktes imidlertid, noe som blant annet skyldtes at mongolene hadde klare begrensninger når slagmarken var flyttet bort fra steppesområdene. Mongolene mistet opptil 75 prosent av sine tropper og forsyninger ved begge anledninger, blant annet på grunn av store stormer på havet. Dette gjorde at ordet kamikaze, eller «guddommelig vind», er mye brukt i Japan som en beskrivelse på hendelsene.

Etter Kublai-khans død i 1294, begynte nedgangen for det mektige Mongolriket. I løpet av 1300-tallet falt riket fra hverandre. Indre stridigheter om makten bidro til at riket gradvis gikk i oppløsning.

Japansk illustrasjon. Kamikaze. Den guddommelige vind sørger for at mongolenes flåte blir ødelagt.

Mongolriket

Idiom	Link	Partigim
Funda	http://en.wikipedia.org/wiki/Wing_of_the_Mongol_Empire	http://en.wiktionary.org/wiki/wing_of_the_mongol_empire
Kiel	http://en.wiktionary.org/wiki/kuulaga%20Mongol%20Empire%20kiele	http://en.wiktionary.org/wiki/kuulaga%20mongol%20empire
Mongola	http://www.fdic.com/phone/numbers/4301605.aspx?language=en	http://en.wiktionary.org/wiki/mongola
Maki	http://en.wiktionary.org/wiki/Mongol%20Empire%20Mongol%20Empire	http://en.wiktionary.org/wiki/mongol_empire
Empire	http://en.wiktionary.org/wiki/Mongol%20Empire	http://en.wiktionary.org/wiki/mongol_empire
Har	http://en.wiktionary.org/wiki/mongol%20empire	http://en.wiktionary.org/wiki/mongol_empire
Har	http://en.wiktionary.org/wiki/Mongol%20Empire	http://en.wiktionary.org/wiki/mongol_empire
State	http://www.fdic.com/phone/numbers/4301605.aspx?language=en	http://en.wiktionary.org/wiki/mongol_empire
Societ	http://en.wiktionary.org/wiki/Mongol%20Empire%20Mongol%20Empire	http://en.wiktionary.org/wiki/mongol_empire
Societ	http://www.fdic.com/phone/numbers/4301605.aspx?language=en	http://en.wiktionary.org/wiki/mongol_empire
Kunhaza	http://en.wiktionary.org/wiki/Mongol%20Empire	http://en.wiktionary.org/wiki/mongol_empire